

ZUIDLEIEROUTE

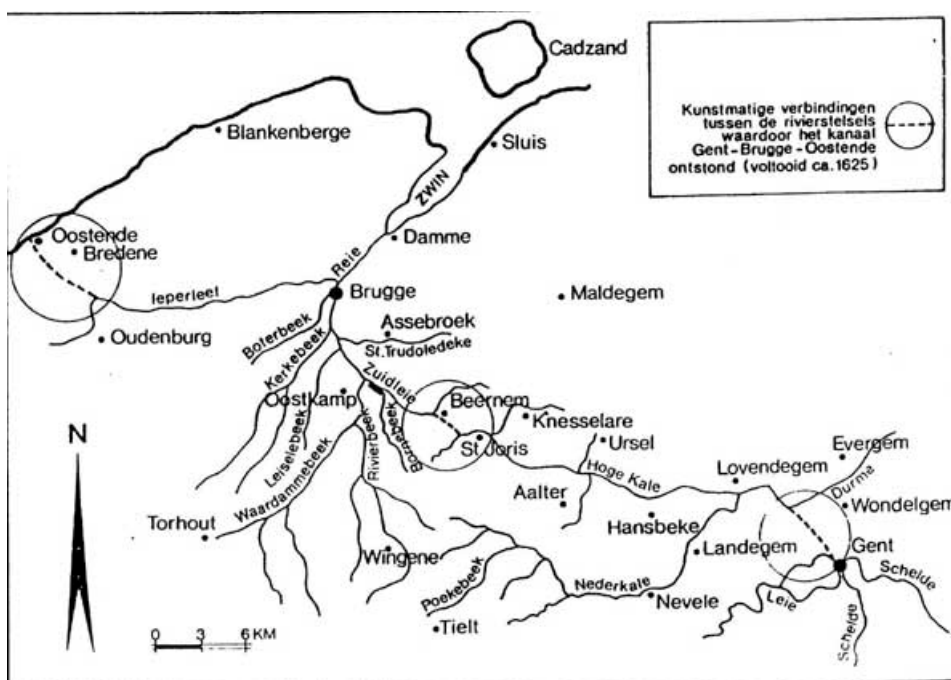
LANGS HET KANAAL, tussen OOSTKAMP en BEERNEM...

Een klein historisch kader...

Onze fietsroute verloopt voor een groot stuk op de jaagpaden langs het kanaal. , De vroegere trekwegen waarlangs de paarden de plompe rivierschuiten voorttrokken. Dat geeft al meteen een aanduiding over de lange geschiedenis die deze waterweg achter de rug heeft. Voor zijn reden van zijn ontstaan moeten we immers terug naar de donkere Middeleeuwen. In de 11-12de eeuw lag hier nog een kronkelige beek, de Zuidleie, die via haar benedenloop (de "Reie"), in de Zwingeel uitmondde. Vanuit Brugge in die tijd in volle opkomst als havenstad, was er meer dan gewone belangstelling voor dit beekje. Bij hoge debieten gebruikte men het om de Reie uit te schuren (het water werd opgehouden en ineens in de Reie gelaten), in de zomer garandeerde het voldoende diep vaarwater, en tenslotte voorzag het de stad van vers drinkwater. De groeiende vrees voor een definitieve toeslibbing van de vaarwegen deed de plannen ontstaan om nog meer water naar de stad te leiden. Daarvoor werd zelfs dwars door de hoogtekam Beernem-St.-Joris gegraven, en dat om een verbinding te maken met het rivierenstelsel van de Durme. De verzanding van het Zwin bleek echter onafwendbaar. Daardoor, en ook door de gewijzigde politieke toestand en het oorlogsgeweld werd een verbinding met gent voor Brugge levensnoodzakelijk. Het uitdiepen van de Zuidleie en het uiteindelijk graven van het kanaal werd een ingewikkeld verhaal van politiek gesjacher, oorlogen, epidemieën, hongersnood, moordaanslagen en regionale rivaliteit.

Wat dat laatste betreft, waren het vooral de Gentenaars die in de 14de eeuw probeerden, desnoods met geweld, de graafwerken te blokkeren. Zij vreesden immers een daling van het waterpeil in de waterwegen rond hun stad. De bekendste confrontatie in deze episode was de slag op het Beverhoutsveld, in 1382. Gent won het pleit en de werken lagen nog maar eens stil.

Er bevindt zich in het Groeninghemuseum een schilderij van Jan Garemijn dat een goed idee geeft van de omvang van de werken en de technieken uit die tijd. Onvoorstelbaar wat ruim 3000 werknemers met schop en kruiwagen voor mekaar brachten. Nu nog is te zien hoe bochtig het kanaal er bij ligt. De loop van de Zuidleie werd, om het graafwerk te kunnen beperken, uiteraard zo veel mogelijk gevolgd. Na de geplande verbredingswerken zal er van deze slingerende loop niet veel meer te merken zijn.

Vereenvoudigde kaart van het rivierenstelsel tussen Gent en Brugge rond 1200 (gedetailleerd naar COORNAERT, 1974). De kaart illustreert hoe de Zuidleie in het kanaal Gent-Brugge werd opgenomen

Hier volgt een overzicht van de merkwaardigheden die we langs de route kunnen zien: de cijfers corresponderen met de nummers die op de kaart aangeduid zijn. Er kan natuurlijk gelijk waar op de route worden ingepikt, en ook de richting is niet bepaald maar het circuit werd beschreven van Moerbrugge richting Steenbrugge, ten zuiden van het kanaal. Dan gaat het over rustige landelijke wegen richting Beernem, om dan terug te keren langs het kanaal. Alle wegen zijn goed berijdbaar: slechts enkele tientallen (verspreide) meters zijn niet verhard.

1. Ter hoogte van Moerbrugge vonden in de naoorlog van W.O. II nog felle gevechten plaats. Na de landing in Normandië waren de geallieerden begin september 1944 de Frans-Belgische grens overgestoken om tegen 8 september in Oostkamp aan te komen en op weg naar Brugge onze gemeente te bevrijden. Het zag er naar uit dat het Duits leger Brugge niet zonder slag of stoot wilde overgeven. De Canadezen, die de historische stad zo veel mogelijk wilden sparen, besloten Brugge in een omtrekkende beweging te ontzetten. Daartoe moest het kanaal ergens overgestoken worden, aangezien alle bruggen erover opgeblazen waren. Om strategische redenen werd gekozen voor een oversteek te Moerbrugge, waarbij men nu wel aanneemt dat de Canadezen de sterkte van de Duitse troepen aan de overzijde hadden onderschat...

Terwijl men in Oostkamp volop de bevrijding vierde, begonnen de Canadezen op 8 september aan de oversteek van het kanaal. Dat ging gepaard met zware verliezen... Toch kon men voet aan wal houden aan de overzijde. De volgende dag ondernamen de Duitsers verwoede tegenaanvallen om de Canadezen terug te drijven. Verslaggevers spraken daarbij van een der zwaarste gevechten sedert de landing in Normandië: aan beide zijden vielen daarbij tientallen doden. Vele burgers werden het slachtoffer van de gevechten en talrijke huizen werden bij de hevige artillerieduels zwaar beschadigd. In de nacht van 9 op 10 september slaagde de Canadezen erin om een Baileybrug te installeren en weldra stormden de Sherman tanks naar de overzijde: daardoor werd de strijd definitief beslecht. Tegen de avond was Moerbrugge grotendeels bevrijd. De Patersonstraat, genoemd naar majoor R.A. Paterson, herinnert aan één van de moedige Canadese officieren die toen de leiding in handen hadden. In de navolgende dagen stootten de geallieerden verder door waarbij Brugge onbeschadigd ingenomen werd...
2. Ter hoogte van de versmalling van het kanaal zien we de monding van de Rivierbeek, een beek met een stroomgebied tot Tielt en Lichtervelde reikt: zowat 150 km² wordt door dit beekstelsel afgewaterd. De benedenloop werd in de 60'er jaren rechtsgetrokken en gekanaliseerd. Door de permanent hoge waterstand in het kanaal kan de beek niet rechtstreeks uitmonden, vandaar de stuw die op de monding geplaatst is. Vanaf de Rivierbeek start ook de loop van het Zuidervaartje, voorlopig de afvoer voor het grootste deel van de afvalwaters van Oostkamp en zijn buurgemeenten: de geur is er dan ook naar.
3. Op een zeker ogenblik snijdt het Zuidervaartje door een boerderij die (toepasselijk?) "de Coupure" heet. Let op de 'kademuren' en de brug die de twee gedeelten verbindt.

4. De bunkers die we aan onze zijde opmerken, dateren uit W.O. II. Ze werden gebouwd in 1941-42 ter beschutting van de Duitse soldaten die daar de gemeerde rivieraken moesten bewaken. Deze werden daar bijeengebracht om te worden omgebouwd tot landingsvaartuigen, met het oog op de invasie van Engeland.
5. Aan de overzijde van het kanaal kunnen we scheepswerven zien, waar binnenschepen hersteld worden en treilers of jachten gebouwd worden.
6. Aan het industrieterrein Lieverstede, aan de linkerzijde, ligt de intrigerende hoeve "Joyeuse Pensée". De benaming is een gefantaseerde verfransing uit de 19de eeuw van de oorspronkelijke naam "Ten pense", wat waarschijnlijk heel gewoon pachthof betekent. De hoeve bestond zeker al in de eerste helft van de 14de eeuw, aangezien ze sinds die tijd in de archiefstukken vermeld wordt. De oorspronkelijke gebouwen werden op het einde van de 16de eeuw tijdens de Nederlandse opstand tegen Spanje verwoest. De hoeve werd echter al in het begin van de 17de eeuw heropgebouwd. Het nu bestaande gebouwencomplex (de indrukwekkende inrijpoort, stallingen en woonhuis) dateert volledig uit die tijd en is dus in zijn geheel waardevol als historisch monument. Op de Ferrariskaart van 1778 staat de hoeve omschreven als een kasteel: men herkent op het grondplan een wal of ophoping rond het hoofdgebouw en een tuin, klaarblijkelijk in Franse stijl aangelegd en van respectabele afmetingen.
7. Aan de overkant van het kanaal ligt het kasteel "Kevergem", waar Baron Ruzette, en de families de la Khetule, Powis de ten Bossche en de Schietere de Lophem gewoond hebben.
8. De Chartreusen en de Assebroekse meersen worden gekenmerkt door een opvallend geringe bewoning en bestaan voornamelijk uit vochtige graslanden, afgeboord met rijen knotwilgen en canadapopulieren, en doorsneden met talrijke sloten en grachten. Omwille van dit fraaie landschappelijke karakter – was dit gebied de inzet van (moeizame) klasseringprocedure. Het recreatief fietspad dat langs en door de meersen loopt (ook een aanrader!), is een voormalige spoorwegbedding. Hierop liep van 1904 tot 1953 een tram die instond voor de verbinding van Brugge met Knesselare: te Steenbrugge was er ter hoogte van de baron Ruzettelaan eertijds een station. Langs de Van Cailliedreef rijden voorbij het Schotelarebos, waarin het kasteeltje van de familie Van Caillie staat.
9. Met bevers als dusdanig heer het Beverhoutsveld niets te maken, hoewel de tekening op de borden van de hierlangs lopende Beverhoutsroute dat wel suggereert. "Beverhout" is de plaatselijke naam voor de ratelpopulier, een boomsoort met inderdaad hoorbaar trillende of bevende bladeren. In de geschiedenisboekjes is dit terrein vooral bekend als het slagveld waar op 3 mei 1382 de Bruggelingen de duimen moesten leggen voor de Gentenaren. Zoals reeds vermeld in de inleiding waren de aanleiding tot deze knokpartij de Brugse poging en om een kanaal richting Gent te graven. Het toenmalige

Beverhoutsveld was een 'woestine' of heideveld, dat pas recent ingeploegd werd en tot landbouwgrond omgevormd werd. Opvallend zijn de vele bomenrijen (canadapopulieren en zomereiken) en eveneens de afwezigheid van enige bebouwing. Vrij bekend is ook de Beverhoutskapel aan het kruispunt met de Veldstraat.

10. Het Blauw Kasteel is een van de Oostkamps oudste hofsteden en heeft een rijk historisch verleden. De benaming slaat op het kasteel dat hier vroeger stond: enkel de toren herinnert nog aan dit verleden. De versterking stond op een 'mote' (verhoogde aarden wal) en was omwijd met een slotgracht. De oudste vermelding van het kasteel dateert van 1435. In de loop der tijden is de naam van dit slot en/of versterkte hoeve herhaaldelijk gewijzigd (o.a. "Beverhoutshof" en "Hovaerts nest"). Een van zijn historische bewoners, mevrouw Van Beveren zou rond 1200 het gebruik van het Beverhoutsveld aan de inwoners van heerlijkheid van Beveren geschonken hebben. In de middeleeuwen was het vaak een gebruik dat 'woeste gronde' ter ontginning aan de bewoners ervan geschonken werden, en dat "ten eeuwigen dage". In latere tijden, en zeker toen de arme heidegrond in vruchtbare landbouwgrond veranderd werd, werden dergelijke schenkingen al eens betwist, met jarenlange processen en disputen tot gevolg. Het gaf ook aanleiding tot zeer merkwaardige eigendomsstructuren, waarvan sommige, zoals bv. 'aanborgers' van de "Gemene- en Loweiden" zich tot op de dag van vandaag konden handhaven.
11. Langs de Legeweg (ondertussen zijn we in Beernem aangekomen) ligt de zeer oude Larekasteelhoeve. Dit was het oudste kasteelgoed van Beernem. De landerijen waren immers zeer goede cultuurgronden. Het Larekasteel behoorde tot een grote heerlijkheid en was de eerste Beernemse boerderij. Reeds in 1652 werd het vervangen door een hofstede met wallingen. Alleen de woning is nog gaaf gebleven. De Kasteelhoek wordt reeds vermeld voor 1500 en dankt zijn naam aan dit Goet ter Lare.
12. De bebouwing ten noordwesten van Beernem-dorp is voornamelijk gesitueerd langs de weg van Beernem naar Oostkamp. Dit is de oude weg naar Brugge. Het zijn voornamelijk boerderijen die goed harmoniëren met het omliggende landschap.
13. In plaats van de huidige brug over het kanaal was er vroeger een veerdienst. De nieuwe Louisabrug werd gebouwd in 1969. Omstreeks 1970 zijn hier veel woningen en herbergen gesloopt voor de geplande kanaalwerken. Die werken zijn nagenoeg volledig uitgevoerd tot aan de brug. De Louisabrug verbindt de twee delen van het uitgestrekte Beernem-dorp. Ten noorden van het kanaal ligt de oude dorpskern Die bestaat voornamelijk uit één straat met nieuw sociale woonwijken. Het zuidelijk deel van het dorp is veel recenter.
14. Let op de losplaats voor graanscheppen aan de opvallende gebouwen van het veevoederbedrijf. Het kanaal is hier bijzonder breed: de uitgestrekte wateroppervlakte dient immers als zwaairom. Verderop splitst het kanaal zich in twee.

15. De naam 'Zuidleie'straat' spreekt ondertussen wel voor zichzelf. De Bargelaan is pas recent aangelegd, hiertoe werd de kijkuitbeek over een lengte van ongeveer 1000 meter ingebuisd.
16. De Diksmuidse Boterweg en de Aardappelstraat behoren tot de oudste straten van Beernem.
- 17.
18. Langs de weg bemerken we twee oude hoeven, respectievelijk de hoeve 'ter Stove' (hoek Aardappelstraat/Puipart) en meer verderop, het Tempelhof.
19. De Citroenstraat is de oude weg van Beernem naar Sint-Joris (vroegere benaming Setronenstraat). Aan de rechterkant komen we langs het Setronenhof, een oude hoeve, de oudste hoeven in Sint-Joris bevinden zich meer richting Knesselare. Dat gebied is heel wat vruchtbaarder: de gronden liggen er lager en zijn vochtiger. De zuidelijke helft van Sint-Joris daarentegen behoorde eertijds tot het Bulskampveld, de grote historische heide van Vlaanderen. De streek bleef zeer lang bijna onbewoond.
20. Sint-Joris-dorp is hoog op de kanaaloevers gelegen. Het kanaal werd hier immers door een hoge zandrug gegraven. Hierdoor zijn de oude kerk met kerkhof en de bebouwing zeer schilderachtig. De kerk dateert van 1837 en is opgetrokken in Louis-Philippe stijl. Vroeger was Sint-Joris vooral bekend door de lattenklieverij.
21. Door de kanaalwerken zijn 5 smalle vroegere kronkels door 2 grote bochten. Tussen beide kanaalarmen ligt een eiland van 42 ha groot. Hier zijn de sporen van de zandwinning duidelijk merkbaar. Momenteel is een zweefvliegclub op het kanaaleiland gevestigd.
Aan de overzijde van het eiland ligt de oude kanaalarm is het natuurreservaat "Miseriebocht" gelegen. Dit reservaat is zowat 9 ha groot. Het is eigendom van het bestuur der Waterwegen en wordt beheerd door de v.z.w. Natuurreservaten. Langs het reservaat werd een wandelpad uitgestippeld. Een mogelijkheid om kennis te maken met de zeldzame flora-elementen zoals bv. Gaspeldoorn, fraai hertshooi of rankende helmbloem of niet alledaagse diersoorten zoals de levendbarende hagedis of de hazelworm.
In de 17^e eeuw lag hier de Zotschorebrug. Zotschore was een heerlijkheid die zich zowel rechts als links van het kanaal uitstreckte.
22. Op zeker ogenblik bemerken we de jachthaven van de Beernemse Watersportvereniging. De waterrecreatie wordt tijdens de zomermaanden druk beoefend.
23. Aan de linkerkant ligt een oude gemeentelijke stortplaats. Dit stort is gesloten sinds 16.03.1991. let hier ook eens op de merkwaardige wilde flora op de

kanaaloevers (o.a. de zeldzame gaspeldoorn). Her kanaallandschap is merkwaardig en uniek te noemen.

De loodsen op de braakliggende terreinen wallen reeds van ver op. Deze gebouwen zijn opgetrokken na WO II en zijn eigendom van de Burgerlijke Bescherming. In één van de gebouwen is een standplaats voor de helikopter van Helihulp gevestigd.

24. Op zeker ogenblik bemerken we rechts en links de huizen van de wijk “de Gevaerts” Door zijn afgelegenheid, ruim een half uur van dorp en kerk, vormde de Gevaerts in het verleden een in zekere mate een gesloten gemeenschap rond de vaart, met een eigen leven, geaardheid en gewoonten. Gevaerts-Noord en Gevaerts-Zuid waren verbonden door een veerdienst. De boot was eigendom van de Staat en bood plaats aan zeven personen. Zij werd voortbewogen door het trekken van een ketting die van de ene kanaaloever naar de andere gespannen was. De laatste veerman, overleed in 1966. het veer zelf staat nog op de oever. De mannen van de Gevaerts waren echte ‘waterratten’, van jongsaf vertrouwd met het water en de vaart. Bij uitzonderlijke gelegenheden daalden ze de ene oever af; met een zware steen op het hoofd om te kunnen onderblijven, en doken daarna weer op aan de andere oever. Enkele oude huisjes langs de oever zijn nog bewaard. Vele woningen zijn gesloopt omwille van, de voorgenomen verbredingwerken aan het kanaal. Binnenkort zou hier gestart worden met de bouw van een waterkeringsluis.
25. Zoals iedere gemeente bezat Oostkamp in vroegere tijden ook een vuilnisbelt als oplossing voor het afvalprobleem. Het spreekt vanzelf dat hierdoor alleen maar andere problemen (vervuiling grondwater, ongedierte, branden) ontstonden. Dit stort werd, zoals de meeste andere vuilnisbelten, in de jaren 70 door de Openbare Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) gesloten. De belt werd afgedekt en door het Gemeentebestuur met bomen (vooral zwarte elzen) beplant. Zo komt hier met tijd nog een fraai landschapelement in de plaats...
26. Aan de overzijde van het kanaal zien we een alleenstaande boom met indrukwekkende afmetingen. Het is een linde, die tot één van de grootste van België gerekend wordt. Afmetingen: een stamomtrek van 6,82 (!) meter, een hoogte van 23 meter. Uit oudere gegevens kan men afleiden dat de stamomtrek zo’n 2,5 cm per jaar toeneemt... Zijn leeftijd is niet bekend, hoewel dat wel minstens 200 jaar zal zijn.
27. De naam ‘Leiemeersen’ herinnert ons terug aan de vroegere benaming ‘Zuidleie’. Het is een erg laaggelegen gebied, dat eertijds door de landbouw als hooiland gebruikt werd. Later werd het volledig verlaten en evolueerde tot een geheel van rietveldjes, een elzenbosje en ruigte. In de 60’er jaren werd het voor het grootste deel opgespoten, terwijl het resterende gedeelte (4 hectare) als natuurreservaat in beheer genomen werd: als dusdanig werd het gebied onlangs nog officieel erkend. Voor sommige plantensoorten is hier de allerlaatste vindplaats voor West-Vlaanderen te situeren. De v.z.w. Natuurreservaten beheert het terrein en probeert met de hulp van tientallen vrijwilligers de natuurwaarden zo goed mogelijk in stand te houden en zo mogelijk nog te verrijken. Zowat twee keer per jaar wordt er op ouderwetse manier –met de

zeis- gedeelten van het reservaat gemaaid. Het maaisel wordt daarbij zorgvuldig afgevoerd: zo blijft het rietland vitaal en wordt het verruigen – overgroeid raken met bv. netels en distels - tegengegaan.

Langs het kanaal zelf staan over een aanzienlijke lengte indrukwekkende Canadapopulieren van minstens 100 jaar oud langs de jaagpaden. Het betreft hier de ondersoort ‘marilandica’, een type populier met opvallend zware zijtaken. De bekende scheve bomen langs de Damse vaart waren eveneens van dit type, hoewel ze daar beduidend schuiner gegroeid waren. Tegenwoordig gebruikt men bij nieuwe aanplantingen andere –meer renderende- ondersoorten die meer weerstand bieden tegen ziektes vertonen en Te herkennen zijn, aan de rechte stammen, (gedaan met scheefgroeien) en de lichte zijspillen.

ROUTEBSCHRIJVING

Vanaf de brug van Moerbrugge richting Brugge, aan de linkerkant van het kanaal.

Aan de brug van Steenbrugge naar rechts, over de brug en doorrijden tot aan de Meulestee: daar rechts in. Zo komen we vanzelf in de Legeweg.

Die volgen en voorbij de Scheepswerven, links inslaan in de Van Cailliedreef.

Op het einde van de dreef, naar rechts, in de Beverhoutsstraat.

Ter hoogte van de Beverhoutskapel naar rechts, de Veldstraat in.

Links de Pumphoekstraat inslaan, en terug links, de Lettenburgstraat nemen.

De Oedelemsestraat oversteken en zo de Ravenbosstraat volgen.

Ter hoogte van een kruispunt met onverharde dreven, rechts inslaan richting Beernem.

Aan het ‘Beverhof’ links inslaan.

Deze weg volgen over een afstand van +/- 2,5 km (Kasteelhoek-Legeweg).

Rechtsaf aan de hoekwoning nr. 8.

Terug 1^e straat rechts, richting kanaal.

Aan het kanaal, links voor het veevoederbedrijf linksaf (Zuidleiestraat), deze straat volgen tot einde. Linksaf Bargelaan.

Aan het 1^e kruispunt rechtsaf, de Diksmuidse Boterweg volgen en de 1^e straat links inslaan (Aardappelstraat). Fietsen tot aan het tweede kruispunt, dan rechts inslaan (Puipaert). OP het einde van de Puipaert links inslaan (Citroenstraat), dan rechts afslaan (Citroenstraat volgen) tot aan de splitsing Oedelemsteenweg/Kauter.

Rechtsaf rijden, richting kanaal.

Aan de ‘Waterlady’ rechtsaf rijden.. Voortdurend het kanaal volgen tot onder de Brug van Beernem.

Rechtsaf richting station. Over de brug onmiddellijk linksaf, aan het kanaal links afslaan.

We volgen de kanaaloever tot aan de brug van Moerbrugge.

